

Nieuwsbrief Vereniging PBC's

nr. 2, jaargang 3, februari 2003

Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@probiblio.nl

Van de redactie

cantabile

*op ons klavier soleert florence
na zeven jaren onderricht
op toetsen bonkend als in trance
starre ogen, bleek gezicht*

*als ik naar 't kromme rugje kijk
terwijl zij hardop noten telt
dan voelt mijn moederhart zich rijk;
zó klinkt dus weggesmeten geld.*

de zingende huisvrouw.
uit: de tweede ronde, 1987

Bovenstaand gedicht kreeg ik deze week gemaild van een Noord-Hollandse bibliotheekdirecteur, n.a.v. rapportages in de SOOB-vergadering over de basisbibliotheekvorming, waaruit bleek dat in sommige regio's inmiddels de tweede lichting organisatieadviesbureaus komt aantreden, nadat het rapport van de eerste, dat ruim eenderde van het vernieuwingsbudget had opgeslokt, in de la werd opgeborgen.

Wim Keizer
21 februari 2003

Statencommissie ZH stemt in met Bibliotheekbeleidsplan

De Statencommissie Zorg, Cultuur en Sociale Zaken van Zuid-Holland heeft 5 februari ingestemd met het voorstel van GS inzake het Bibliotheekbeleidsplan. De Statenleden hadden lof voor de aanpak van gedeputeerde M. Vissers. Wel spraken de fractiewoordvoerders van PvdA en D66 hun zorgen uit over het uitblijven van rijksmiddelen. Herinnerd werd aan het IOO-rapport, waaruit bleek dat er 30 % meer middelen nodig zijn. De heer Vissers vond echter dat er ook met de huidige middelen al veel bereikt kan worden en meende dat gemeenten en provincies sowieso eerst maar eens iets moeten laten zien, omdat er

zeker geen rijksmiddelen bij zullen komen als zij dat niet zullen doen.

De Stichting Bibliothekenoverleg Zuid-Holland (BOZH) had op het plan gereageerd. De desbetreffende brief zat bij de stukken. De Statenleden toonden zich ingenomen met het feit dat de stichting er komt. Namens ProBiblio maakte directeur Paul Mekking in de vergadering gebruik van het insprekrecht. Hij drong er op aan BOZH als een belangrijke overleg- en gesprekspartner te beschouwen, omdat daarin zowel de kleinere als de grotere bibliotheken vertegenwoordigd zijn. Ook drong hij aan op een betere afstemming tussen het beleid van de provincies Noord- en Zuid-Holland.

Basisbibliotheken en netwerk

Het Bibliotheekplan zet de door de provincie al gekozen aanpak voort om het ontstaan van basisbibliotheken van onderaf te laten groeien. Er worden geen samenwerkingsverbanden opgelegd. De provincie hecht zeer aan draagvlak. Als minimum-werkgebied wordt wel 35.000 inwoners aangehouden.

Wat het provinciale netwerk betreft, zegt het Bibliotheekplan dat BOZH hier een belangrijke rol in moet hebben. Hier komen afspraken over backoffice-taken en samenwerkingsprojecten aan de orde. ProBiblio wordt gezien als een instelling "van en voor alle bibliotheken in Noord- en Zuid-Holland". Voor de veranderde opzet van de dienstverlening wordt gedacht aan een facilitair bedrijf en een kenniscentrum, met kennisteams op verschillende terreinen. De kennisteams bestaan uit deskundigen vanuit basisbibliotheken en vanuit ProBiblio.

Werkgeverschap

Nieuwe basisbibliotheken met een eigen directeur acht de provincie voor 2005 niet aan de orde. Het Bibliotheekplan wil een zorgvuldige aanpak, zowel naar de betrokken bibliotheken en gemeenten als

(regio)directeuren. Voorzien wordt dat er nog verder onderzoek en intensief overleg nodig is. Ook een in te stellen werkgroep financiën zal hier een belangrijke rol in hebben. Wat het werkgeverschap betreft, denkt de provincie dat het ook voor basisbibliotheken nuttig en efficiënt is om dit gezamenlijk te blijven organiseren. Daarbij gaan de gedachten uit naar een aparte stichting, waar bibliotheken zeggenschap over hebben. Het plan noemt het belangrijk dat er een scheiding plaatsvindt tussen producten en diensten van ProBiblio en het werkgeverschap. Dit voorkomt een gevoel van belangenverstremming. De provincie wil de in Overijssel gekozen aanpak (een gezamenlijk werkgeverschap door middel van contracten) in de verdere aanpak van Zuid-Holland meenemen.

Projectmatig beginnen

De Stichting BOZH heeft er in haar reactie op aangedrongen zowel bij de vorming van basisbibliotheken als de vernieuwing van het netwerk uit te gaan van een pragmatische, projectmatige aanpak, waarbij de inhoud voorop staat. BOZH is het eens met de door de provincie gekozen benadering van het werkgeverschap. Ook kan BOZH zich goed vinden in een mede-aansturende rol naar ProBiblio. BOZH toont zich graag bereid mee te doen in de in het plan genoemde werkgroep financiën. Aandachtspunten zijn: de positie van de 30-min-gemeenten (waar thans 70 % van de provinciale subsidie terecht komt), doorrekening van toekomstmodellen, berekening van transformatiekosten en vaststellen van de hoogte van frictiekosten.

Doorstart in Brabant

Hoe wordt de taakverdeling tussen de basisbibliotheken, het bibliotheeknetwerk en het facilitaire bedrijf? Na de opwinding die hier op 11 december over ontstond in de Noord-Brabantse Statencommissie Cultuur, Onderwijs en Stedelijke vernieuwing, heeft een interim-commissie een kritische analyse gemaakt van de wijze waarop het proces tot december verlopen is. Belangrijke elementen: het ging te snel en er was te weinig draagvlak. Er zijn voorstellen gedaan voor verbetering: hef de ingewikkelde projectstructuur op, geef voorrang aan de vorming van basisbibliotheken, laat de omvorming van de

huidige PBC tot een nieuw facilitair bedrijf daarop volgen en laat de netwerkorganisatie even wachten. En verder: richt een bestuurlijk overleg in, richt een Brabants directieoverleg op als gesprekspartner en onderhandel de zogenaamde "substitutie" uit per basisbibliotheek, dus kies voor maatwerk.

Het ziet er naar uit dat er vooralsnog 19 basisbibliotheken zullen komen, maar later kunnen dat er wellicht minder worden. In Brabant wordt er van uitgegaan dat alle basisbibliotheken zelf de directievoering en de werkgeversfunctie ter hand nemen, dat de PBC deze diensten na een afbouwperiode niet meer aanbiedt en dat de provincie deze diensten ook niet meer subsidieert. Om echter te voorkomen dat de betrokken gemeenten en (basis)bibliotheken daardoor minder provinciale subsidie ontvangen, is het substitutie-beginsel ingevoerd: de provinciale subsidie wordt ingezet op andere producten en diensten. Als de basisbibliotheken deze afnemen, ook gebruik maken van netwerk mogelijkheden en hun door de fusies verkregen efficiencywinst incalculeren, kan e.e.a. "budgettair neutraal" verlopen. In een rapport van de werkgroep Taakverdeling en Financiering was dit uitgewerkt. Maar juist op dit rapport kwam in december veel kritiek. Vandaar dat nu opnieuw wordt gekeken. De PBC praat apart met alle basisbibliotheken in oprichting. Er zijn plannen voor het oprichten van een directieplatform. De Stuurgroep blijft bestaan, maar bevordert de oprichting van een bestuurlijk overleg Brabant. Er komt een maandelijks overleg "vorming basisbibliotheken", waarin collectieve vragen en behoeften van basisbibliotheken in oprichting besproken worden en zo mogelijk beantwoord. Als opvolger van Twynstra Gudde stelt de provincie een ervaren organisatieadviseur beschikbaar voor de begeleiding van de fusietrajecten.

(Bronnen: Hans Veen, directeur OB Eindhoven, en Erik Koopmanschap, provinciaal ambtenaar en projectleider herstructurering openbaar bibliotheekwerk).

FB en SBB met webmaker

In het in december in de commissie behandelde rapport van de werkgroep Taakverdeling en Financiering is aangegeven hoe de Brabantse ideeën over de basisbibliotheken, het facilitaire bedrijf en het netwerk er uit zagen.

De basisbibliotheken vormen de kern van "het netwerk". Zij kunnen een deel van hun taken laten uitvoeren door derden, waarbij het te vormen facilitaire bedrijf (het FB, ofwel de PBC-nieuwe-stijl) een belangrijke, maar niet de enige aanbieder is.

Voorzien was in de oprichting van een Stichting Brabants Bibliotheken Netwerk (de SBB), met verschillende samenwerkingsverbanden en partners. Een directieplatform bibliotheken Noord-Brabant (DNB) zou een klein en slagvaardig bestuur (bestaande uit 3 personen) van de SBB moeten vormen. De SBB zou een eigen ondersteunend apparaat moeten hebben: de webmaker (ofwel het beleidssecretariaat, de projectuitvoerder en -beheerder). De webmaker is in dit verhaal verantwoordelijk voor het opvangen en vertalen van innovatieve signalen, het adviseren inzake ideeën en het uitvoeren van projecten, die door het netwerk worden aangedragen. De webmaker wordt geleid door een secretaris-directeur.

De provincie subsidieert de SBB, maar ook basisbibliotheken betalen een vast bedrag. Het idee was voorts dat er tussen gemeenten en basisbibliotheken, provincie en FB, respectievelijk SBB convenanten worden afgesloten over subsidies en prestaties.

Taken FB

Uitgangspunten voor het FB zijn volgens het rapport:

- Het FB zal als zakelijke dienstverlener een pakket diensten en producten op maat aanbieden aan de basisbibliotheken. Deze zijn vrij in hun afname.
- De provinciale subsidie wordt toegekend en geormerkt voor diensten ten behoeve van het netwerk.
- De diensten van het FB dienen te leiden tot meer efficiency en effectiviteit bij de basisbibliotheken.

Het FB voelt zich verantwoordelijk voor het op verzoek van de basisbibliotheken:

- Verzorgen van verbindingen tussen basisbibliotheken;
- Ondersteunen van de automatisering;
- Vormgeven van een kenniscentrum;
- Inkopen van producten en diensten voor het provinciale netwerk.

Voor het dienstenpakket van het FB noemt het rapport op basis hiervan de volgende terreinen:

- P&O in de breedste zin van het woord;
- financiële administratie en planning & control;
- inkoop en logistiek;
- secretariële ondersteuning;
- ICT en automatisering;
- media en collectieondersteuning;
- marktinformatie en productontwikkeling voor doelgroepen-ondersteuning;
- ondersteuning lokale samenwerking;
- informatieondersteuning;
- marketing en communicatie.

Voor de continuïteit in de bedrijfsvoering zal de provincie de basisfuncties subsidiëren. Een tweede geldstroom is afkomstig van het netwerk en de basisbibliotheken. Een derde geldstroom kan afkomstig zijn van derden. Om te voorkomen dat de subsidie aan het FB (weer) leidt tot monopolievorming en "gedwongen winkelnering" moet het FB met de bibliotheken "service level agreements" overeenkomen en moet het FB een transparante organisatie zijn met openheid over kostprijzen en bestedingen. Er mogen geen producten worden aangeboden waar de basisbibliotheken en/of het netwerk geen behoefte aan hebben.

Niet duidelijk uit het rapport is hoe het kenniscentrum er uit zal of kan zien, hoe het FB en een kenniscentrum zich verhouden tot de SBB (het netwerk met de webmaker) en wat precies de te subsidiëren basisfuncties van het FB zijn.

Taken die zich volgens het rapport lenen voor provinciale subsidiëring op netwerkniveau zijn:

- de ondersteuning van het netwerk (de webmaker) en het kenniscentrum;
- ICT-infrastructuur;
- marketing en communicatie;
- innovatieve projecten in het netwerk, gericht op cultureel ondernemerschap;
- wetenschappelijke steuntaken voor het netwerk;
- onderdelen van het facilitaire bedrijf (bijv. huisvesting).

Substitutie

Bij de eerder genoemde substitutie wordt nog opgemerkt dat er een tweetal schaalvoordelen is te onderkennen:

- schaalvoordeel door het samengaan van individuele bibliotheken in een basisbibliotheek;
- schaalvoordeel van samenwerking van basisbibliotheken in het netwerk.

Wat dat laatste betreft noemt het rapport: gezamenlijke inkoop, efficiënter benutten van de bibliobusvoorziening en vooral een verdere doorvoering van rationeel collectiebeheer.

WSF

Over de WSF zegt het rapport dat de beide WSF-bibliotheken, Tilburg en Eindhoven, een intensievere bijdrage zullen leveren aan de upgradage van de dienstverlening aan frontoffices van bibliotheken. Voorzien wordt een reeks van verbetertrajecten.

Tot zover de belangrijkste elementen uit het zeer omvangrijke rapport met bijlagen.

Rapport "Bibliotheek- vernieuwing x twaalf"

Het rapport "Bibliotheekvernieuwing x twaalf" van Zunderdorp Beleidsadvies en Management, gepubliceerd op de website van het procesbureau (www.bibliotheekvernieuwing.nl), geeft een overzicht van de bibliotheekvernieuwing per provincie.

Het hoofdstuk Slotbeschouwingen merkt o.a. op:

- Het gaat per provincie om maatwerk.
- Twee hoofdmodellen die voorkomen zijn: het "netwerkmodel" en het "grote basisbibliotheekmodel".
- Twee vormen van provinciale regie zijn de top-down-benadering en de bottom-up-benadering. De eerste levert vaak weerstand op, maar scheidt wel richtinggevend kaders, de tweede levert draagvlak op, maar verloopt soms wel traag en moeizaam.
- Waar men al eerder begonnen is (Groningen, Overijssel) wijkt de invulling af van de landelijk geschetste kaders.
- Waar sprake was van provinciebrede gemeentelijke herindelingen (Drenthe, Overijssel) is er geen neiging tot bovengemeentelijke basisbibliotheken te komen.
- In Overijssel zijn veel basisbibliotheken te klein om zelfstandig alle kernfuncties

te kunnen uitvoeren, maar wordt dit gecompenseerd door het sterke netwerk en de positie van de OBD daarin.

- Biblionet Groningen wordt door de betrokkenen al beschouwd als de Basisbibliotheek Groningen.
- Flevoland (met 6 gemeenten) kent geen PBC, maar denkt nu wel aan een bovenlokaal netwerk bureau voor bovenlokale taken en diensten.
- Limburg gaat uit van regionale back-offices met lokale, zelfstandige front-offices.
- Actief betrokken personen, zoals een gedeputeerde, een wethouder of een directeur van een bibliotheekorganisatie, kunnen als "trekker" een groot verschil maken.
- Vooral kleinere gemeenten kunnen steun gebruiken bij de uitwerking en invulling van het zogenaamde "opdrachtgeverschap".
- Het maatwerk brengt met zich mee dat de OCenW-middelen op verschillende manieren zijn ingezet (verschillende verdeling over de gemeenten, verschillende verhouding tussen basisbibliotheekvorming en vernieuwing van het netwerk).
- PBC's die al eerder bij vernieuwing betrokken waren behouden meestal hun centrale positie (Groningen, Overijssel, Zeeland). Waar zij in een (financieel) zwakke positie verkeren, nemen zij ook in het toekomstige model geen primaire positie in (Utrecht, Limburg).
- In het "grote basisbibliothekenmodel" is de omvang van het facilitaire bedrijf beperkt, omdat de basisbibliotheken veel back-officetaken zelf uitvoeren. In het netwerkmodel, met kleinere basisbibliotheken, heeft het facilitaire bedrijf een centrale positie. Beide modellen hebben voor- en nadelen. Het netwerkmodel lijkt vooral in plattelandsgebieden, met een grote spreiding van voorzieningen, meer op zijn plaats. Dit model stimuleert onderlinge samenwerking en verbondenheid.
- Vorming van bovenprovinciale facilitaire bedrijven is nog nergens aan de orde. Alleen ProBiblio is bovenprovinciaal, maar haar toekomstige positie is nog onderwerp van discussie. Veel basisbibliotheken zullen vooralsnog beperkt in omvang zijn en daarom sterke behoefte hebben aan een "eigen facilitair bedrijf" waarmee relatief korte lijnen zijn te onderhouden. De

daadwerkelijke herpositionering van de PBC's veroorzaakt in vele provincies nog spanningen en onzekerheden.

- Het werkgeverschap, ondergebracht bij basisbibliotheek of facilitair bedrijf, moet in de meeste provincies nog nader worden uitgewerkt.
- Samenwerkingsvormen die minder beladen zijn dan fusies, maar meer structuur bieden dan federaties verdienen zowel voor de basisbibliotheken als het netwerk meer aandacht. Vooral het coöperatiemodel zou moeten worden uitgewerkt, omdat de leden met behoud van eigen autonomie samenwerken ter behartiging van specifieke belangen en omdat het een democratisch model is. Deze krachtenbundeling heeft een ondernemend karakter.

OCenW-gelden 2003

Door loonbijstelling is het OCenW-bedrag voor 2003 opgelopen tot 5,79 miljoen euro. De verdeling is als volgt:

Groningen	323.706
Friesland	372.103
Drenthe	152.830
Overijssel	438.782
Gelderland	857.208
Flevoland	75.884
Utrecht	339.459
Noord-Holland	635.843
Zuid-Holland	1.012.604
Zeeland	200.247
Noord-Brabant	893.309
Limburg	492.849

De provincies moeten de bestedingsplannen 2003 uiterlijk 1 mei indienen. Aldus blijkt uit een OCenW-brief van 20 januari 2003 aan de provincies.

Wat gebeurt er met Al@din?

De inventarisatie van de stand van zaken rond Al@din heeft het volgende opgeleverd:

Groningen

Iedere bibliotheek krijgt de Al@din-button op de eigen website. De vragen worden afgevangen en beantwoord door het digitale inlichtingenbureau van de OB Groningen

(die ook de WSF vervult). Er is een plan van aanpak in voorbereiding.

Friesland

Het Provinciaal Overleg Bibliotheken (POB) heeft een uitrolplan vastgesteld, dat gemaakt is door de CBD. Voorzien wordt een start met zes grotere bibliotheken, waarna de andere later aanhaken. Er komt een projectorganisatie bestaande uit de deelnemende bibliotheken, de CBD en Tresoar - ontstaan uit fusie van de Provinciale Bibliotheek (WSF), het Fries Letterkundig Museum en het Rijksarchief. Een provinciale servicemanager treedt op als projectleider.

Overijssel

Het Directieoverleg Bibliotheken Overijssel (DOBO) heeft een plan van aanpak goedgekeurd. De OBD doet mee op het niveau van de informatiebemiddeling (IB), domein algemeen. De Stads- en Athenaeumbibliotheek Deventer (met de WSF) doet mee op de IB-domeinen kunst en literatuur.

Het streven is dat alle bibliotheken mee gaan doen, een paar hebben er toegezegd dat al vanaf het begin te zullen doen.

Utrecht

De PBC kan meedoen aan Al@din niet betalen. De mogelijke rol van de OB Utrecht (met de WSF) is bij de PBC niet bekend. Er is nog geen samenwerking PBC/WSF.

Noord- en Zuid-Holland

Laurens heeft op verzoek van de Stichtingen Overleg Openbaar Bibliotheekwerk Noord-Holland (SOOB) en Bibliothekenoverleg Zuid-Holland (BOZH) voor NH en ZH projectplannen gemaakt. Op basis hiervan subsidiëren beide provincies de eerste twee jaar een groot deel van de kosten van Al@din, ten dele uit OCenW-gelden. SOOB en BOZH vormen stuurgroepen op afstand. Nauw bij de uitvoering betrokken zijn de Stadsbibliotheek Haarlem, de OB Amsterdam, de Bibliotheek Den Haag, de Bibliotheek Rotterdam en ProBiblio. Er wordt een gezamenlijke regioservicemanager aangetrokken. De genoemde organisaties vormen de eerste tijd samen een opvangteam van 3 fte per provincie. Later kan uitbreiding met meer deelnemende OB-en volgen.

Zeeland

De Zeeuwse Bibliotheek neemt actief deel en zal in eerste instantie alle vragen in

behandeling nemen. Met ingang van 1 september vullen de OB-en van Goes, Terneuzen en Vlissingen samen met de Zeeuwse Bibliotheek de informatieservice-laag (IS) in.

Noord-Brabant

Er is een werkgroepje waar de PBC aan deelneemt. Dat groepje ziet de rol van servicemanager bij de PBC. WSF-bibliotheek Tilburg is domein-verantwoordelijk en doet de informatie-service (IS) voor het eigen gebied. Er wordt gewerkt aan een gezamenlijk projectplan.

Bestuursvergadering 30 januari

Het bestuur van de Vereniging PBC's (VPBC) vergaderde 30 januari. Een deel hiervan werd gewijd aan een bespreking met twee bestuursleden van DOS, voorzitter Willem Huberts en secretaris Huub Leenen. Er was een gedachtewisseling over samenwerking, o.a. op het gebied van studiereizen, en over de door het NBLC aangekondigde komst van een Centrum voor Directeuren. Een vraag is wat de rol daarbij van DOS (en LDO) en de Vereniging PBC's zou moeten of kunnen zijn. Afsproken is dat de ambtelijk secretaris van de VPBC een notitie zal maken die wordt voorgelegd aan beide achterbannen. Een concrete afspraak is dat DOS het initiatief neemt voor een studiereis naar de IFLA in Berlijn (1-9 augustus) en ook zorgt voor de uitvoering.

Andere onderwerpen van 30 januari:

Overleg met NBLC

De voorgenomen vergadering van de VPBC-leden met een delegatie van het NBLC-bestuur op 16 april wordt voorbereid in een overleg met Jan-Ewout van der Putten. Aandachtspunt is de evaluatie van de samenwerkingsovereenkomst NBLC/VPBC.

Werkgroep CAO-herziening

De WOB wordt opnieuw dringend gevraagd de voorgenomen werkgroep herziening CAO, waar vorig jaar Jacqueline Roelofs (OBD) en Martin Punt (Biblioservice/OB Arnhem) al voor waren voorgedragen, van start te laten gaan.

Offerte OB Vlissingen

Een brief van het NBLC met een offerte voor verwerking van onderzoeksgegevens door de Stadsmonitor Vlissingen wordt zonder verder commentaar doorgemailed aan de leden (inmiddels gebeurd).

Aanbieding maken brochure

De leden krijgen drie varianten aangeboden voor het (laten) maken van een brochure, o.a. geschikt voor nieuwe Statenleden, in het kader van de lobby-activiteiten (inmiddels gebeurd). De PBC Drenthe en ProBiblio hebben de brochure besteld (met een eigen pagina). De overige VPBC-leden, behalve de OBD, hebben de digitale tekst besteld.

Themabijeenkomst kleine kernen

PBC Drenthe en VPBC organiseren een themabijeenkomst over kleine kernen, in september. Per e-mail is een oproep geplaatst voor deelname.

Thema netwerkvorming op 5 juni

Tijdens de voorgenomen bijeenkomst met de voorzitters wordt het thema "netwerkvorming" behandeld. Er is een oproep tot deelname geweest.

Data 2003 Vereniging PBC's

De data voor bijeenkomsten Vereniging PBC's in 2003 zijn:

- **wo. 16 april**, 's ochtends: samen met delegatie NBLC-bestuur (waarschijnlijk in La Vie, Utrecht)
- **do. 5 juni**, 's middags: bijeenkomst met de voorzitters; thema netwerkvorming.
- **eind september**: thema-bijeenkomst kleine kernen, in Drenthe/Overijssel.
- **do. 25 sep.**, 's middags: thema-bijeenkomst over nader te bepalen onderwerp(en).
- **do. 13 nov.** hele dag: bijeenkomst ergens op locatie (Friesland, Drenthe, Utrecht of Limburg).